

Høst (Aine Siverlsen)

Potetonn

Etter den travle tida med all bæra - og de gode smakene, var det tid for å få grønnsakene og poteten i hus. Jeg husker stort sett fine høstdager i åkeren, men det var nok ikke så sjelden at folk stod bøyd over grevet i regnvær og søle, og det hendte at snøen kom overraskende og gjorde jobben ekstra utrivelig. Jeg syns ennå jeg kan kjenne den gode lukta av jord og poteter og se for meg bøyd rygger i naboåkrene, og hester som dro lass til jordkjellerne der vinterforsyninga skulle oppbevares.

Potetonna var ei tid vi ikke så fram til med spesiell glede. Å stå bøyd over potetrennene i flere dager, fikk ryggene våre til å verke. Potetkålen ble slått med ljà og raket til side. Så dro vi i de stubbene som stod igjen, og de fine, lyse nypotetene åpenbarte seg i molda. Da måtte vi vurdere hva som var småpoteter som skulle i bøtta, og hvilke som var store nok til å kastes i «hølket» og være menneskemat. «Hølket» var et rundt trekar (en holk) satt sammen av staver, med håndtak til å bære. Så gjaldt det å treffe rett kar når vi kastet potetene dit vi mente de hørte heime.

Noen ganger konkurrerte vi litt om å bli først ferdig med rennene, for når vi kom opp til gressmarka der rennene sluttet, kunne det ble en liten pause. Andre ganger når vi kjedet oss, og fikk lyst til å ha litt moro, tok vi småpotetene våre og grov dem ned i rennene til de andre når de var borte og tømte sine fulle kar i sekker. Men den det gikk ut over, skjønte jo fantestrecken og syntes nok ikke det var så morsomt å finne en hel haug småpoteter. Vi var spente på de voksnes reaksjon, for det var helst dem det gikk ut over. Det var morsomt første gangen, men prøvde vi flere ganger, ble det ikke tatt særlig nådig opp.

Høstkvelder

Potetopptakingstida var spennende, for nå var kveldene mørke, og når arbeidet var slutt for dagen, kunne vi leke, og ofte var vi en hel flokk sammen. Ofte samlet vi oss i Yttergarden der vi var fem seks unger, og så kom de fra Heimigarden, fra Vika og Stevika. Vi kunne være 12-13 stykker når alle var med. Vi lekte gjømsel, og da gjaldt det å bli funnet sist eller å lure seg fram usett for den som lette, klaske handa i veggen og si «tvi me». En annen aktivitet var Røver og politi, eller vi lurte /spionerte på hverandre i gjenger og brukte lommelykter til å signalisere med. Noen hadde til og med lykter med linser i flere farger. Det var aldri vanskelig å finne gjømmesteder blant hus, steiner og buskas. Det kunne være skummelt når vi jaktet på hverandre, når vi sprang rundt på marka og hørte lyder fra de andre, og ikke visste hva som skjulte seg i mørket. Det var ikke utelys, ingen veilys og ingen biler som lyste opp. Det kunne komme noen voksne som hadde ærend utendørs, kanskje var de på vei til fjøset med ei lanterne i handa, eller de skulle til naboen og hadde lommelykt de også. Det var ingen ting som forstyrret oss i leken. Noen ganger så vi lysene fra en båt og hørte bankingen fra en motor ute på sjøen.

Den mektige naturen gav oss opplevelser av mange slag. I klare høstkvelder var stjernehimmelen fantastisk, og vi prøvde å gjenkjenne de stjernebildene vi visste om. Den vi snakket mest om, tror jeg var Karlsvogna som jeg mener vi også kalte Ausa. Sjustjerna og Fiskeren hadde vi også greie på. Men det mest spennende og mystiske vi var vitne til, var nordlyset, Aurora Borealis. Vi betraktet det med skrekkblandet fryd når det danset vilt over himmelen i grønne og rosa nyanser. Vi var overbevist om at når vi viftet til det med et hvitt plagg, et lommeterkle e.l., så kom det nærmere og ble enda villere. Når måneskinnet glitret over sjøen, dannet fjellene på andre sida av fjorden vakre silhuetter mot den mørkeblå himmelen. Jeg syns tydelig jeg kan høre småbølgene vaske mot steinene i den stille høstkvelden. Det hendte vi sprang ned til fjæra og stakk hendene i sjøen for å se morilden lyse. Vi var så mange sammen, både store og små, og derfor følte vi oss trygge midt i den veldige naturen til og med når det var mørkt, og det suste og bruste rundt oss fra hav og fjell.

Slakting

Det kom ei tid om høsten som var både trist og spennende på samme tid: dyr skulle slaktes. Det var ikke til å unngå. Det hadde alltid vært slik, og det var -og er- det sørgelige faktumet ved det å ha dyr.

Sauesankerdagene var spennende, og alle i grenda var ivrige etter å få vite hvem sine sauer og hvor mange, som kom ned fra fjellet hver gang en liten flokk ble hentet ned, og de slitne sankerne hadde alltid noe spennende å fortelle. Det var en travel og slitsom dag for dem som hadde jobben med å trave rundt i marka for å finne dyra og løse dem ned. Alvenesfjellet er bratt og delvis ulendt, og sauer lar seg ikke alltid lede lettvindt. De kan ta mange og lange omveier, og sankerne må være forberedt på å springe både hit og dit der det var uført og kronglete. Som regel greide de å få flokkene ned. Etter hvert gikk det sauer på alle markene, men etter ei tid ble det klart at noen av dem måtte bøte med livet.

Jeg var aldri til stede når man tok livet av dyra, men det trengtes hender til å røre i blodbøtta, og det kunne også jeg brukes til, og når prosessen var kommet så langt, var det i grunnen greit å være med, selv om jeg nærmet meg slakteplassen med skrekk og gru. Jeg hadde mange ganger problemer med å spise i denne blodige tida, og det burde helst ikke være kjøttmat til middag. Til tross for det spiste jeg både blodkaker og blodpølse og -pudding, i hvert fall mens jeg var liten. Da jeg ble større, fikk jeg mange motforestillinger, og både blodmat og kjøttkaker av innmat var det vanskelig å nyte.

Sauer ble slakta oppe ved eldhuset, mens større dyr måtte bøte med livet i naustet. Etter et par dager ble de lagt i grinder, pakket inn og sendt til Bodø. Dyr vi skulle ha til egen husholdning, lå i saltlake i lang tid før det ble tatt opp og tørket. Når det hang under eldhustaket, fikk det god røyksmak og var deilig i kjøttsuppe og lapskaus.

Det var alltid godt når vi fikk slaktetida på avstand og kunne hengi oss til fredeligere sysler. De mørke høstkveldene kunne brukes til koselig lek og pusling inne.

Denne teksten, som har noen avsnitt av nokså privat karakter, er skrevet til mine barn og barnebarn. Men fordi noen mener at innholdet kan ha interesse for folk utenfor familien, syns jeg det er greit at den tas med på Alvenes-sida.

Arne S